

Монголын Социал Демократ Намын
Улс Төрийн Зөвлөлийн 2016 оны 4-р
сарын 23-ны хурлаар батлав.

**Монголын Социал Демократ Намын Улсын Их Хурал,
Аймаг нийслэлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлыг сонгох
2016 оны сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр**

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН

УХА0122

№ 824

2016.04.27

Энэ удаагийн УИХ ба Аймаг нийслэлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлын сонгууль нь Монгол улсын Үндсэн хуулийн тогтолцоог төгөлдөржүүлэх, төрийн тогтолцоог сонгодог ардчилсан зарчимд нийцүүлэх, үндэсний баялагаа зөв ашиглан улс орноо хөгжүүлэн, ард иргэдээ эрх чөлөө амьдралын баталгаагаар найдвартай хангах түүхэн сонголтын цаг үе ирлээ хэмээн манай нам үзэж байна. Энэхүү түүхэн сорилт нь улс үндэстний эрх ашгийг дээдэлсэн, иргэний нийгмийг төлөвшүүлэх, бодит ардчиллыг тогтоох стратегийн зорилгоор тодорхойлогдоно. Үүний тулд:

- ✓ Улс төрийн тогтолцооны өнөөгийн гаж бүтэц, үйл ажиллагаа, арга барил зэрэг нь бүхэлдээ шинэ Үндсэн хууль нэгэнт амьдрал, практикт нийцэхгүй болсны баталгаа хэмээн үзэж Үндсэн хуулийг бүхэлд нь өөрчлөх шаардлагатай гэж үзнэ.
- ✓ Шилжилтийн үед эрх мэдлийг авилга, хээл хахуулийн аргаар авсан улс төрийн тодорхой бүлэглэл, бие хүмүүсийн хуйвалдааныг таслан зогсоож, тэдэнтэй хуулийн дагуу хариуцлага тооцох, тэднийг улс төрийн талбараас шударгаар зайлуулах хос зорилтыг хэрэгжүүлэх түүхэн шаардлага, зайлшгүй зорилт Монголын улс төрд тулгараад байна.

Харьцангуй асар их нөөц баялаг, том газар нутаг, цөөн хүн ам бүхий урагш хөгжин дэвжих боломжтой манай оронд нүүрлэсэн өнөөгийн улам бүр гүнзгийрч байгаа хямралыг өдөөгч гол хүчин зүйл нь төрд шургалж, ард түмнийг бэлэн мөнгөний амлалтаар хууран мэхэлж, их хэмжээний зээл гаднаас авч үр дүн муутай төслүүдэд зарцуулан луйвардаж ирсэн, үндэсний ашиг сонирхолд ноцтой хохирол учруулагч цөөн тооны олигархи явцуу бүлэглэлүүд мөн.

Энэ бүлэглэлүүд хоорондын зөрчилдөө идэгдэж, эрх мэдлийн төлөөх бохир тэмцэлдээ улс орон ард иргэдийг хохироон самууруулж буйг ард түмэн нийтээрээ нэгэнт мэдэж, жигшин зэвүүцэх боллоо. Тэд урьдын адил сонгогчдын саналыг худалдан авах, үл биелэгдэх хуурамч хөтөлбөр дэвшүүлж олон түмнийг төөрөгдүүлэх зэрэг хуучин бохир аргаа дахин дахин хэрэглэж байна. Монголчууд

бид улс төр бизнесийн эдгээр бүлэглэлүүдэд олон дахин хууртвал үндэсний сүйрэлд хүрэх аюултай тулгарна гэдгийг ард түмэндээ онцлон анхааруулж байна.

МСДН өнөөгийн Монголд үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа Иргэний нийгмийн байгууллагууд, Олон нийтийн хөдөлгөөн, Улс төрийн намуудын үзэл санаа, тэмцлийн туршлагыг судалж, Монголын нөхцөл байдалд шинжилгээ, дүгнэлт хийсэн олон улсын байгууллага, гадаад дотоодын эрдэмтдийн оюун сэтгэлгээний ололтод тулгуурлан төр, нийгмийн шинэчлэлийн хөтөлбөрөө боловсруулж ард иргэд, нийт сонгогчиддоо толилуулж байна.

Манай намын хөтөлбөр нь зөвхөн энэ удаагийн сонгуульд бус Монгол эх орноо одоогийн Улс төр, Эдийн засгийн хямралт байдлаас аврах, сэргээн хөгжүүлэх, хүчирхэгжүүлэх гэсэн шинжлэх ухааны үндэстэй урт хугацааны төр стратеги төлөвлөгөө болохыг нийт сонгогчиддоо толилуулж байна.

Бидний зорилго, баримтлах зарчим

Монголын нийгэм Улс төрийн гүнзгий хямрал, эдийн засгийн олигополист гажиг тогтолцооны улмаас гаж, замбараагүйтлийн төлөв байдалд орж үндэсний гүн гүнзгий хямралд орсон гэж манай МСДН үзэж байна. Нийгмийн ийм төлөв байдлаас бид зөвхөн зоригтой, эрс шийдэмгий алхам хийж байж гарч чадна. Иймийн учир манай нам шүтэн барилдлага, уялдаа бүхий дараах тулгуур зарчмуудыг баримтлан ажиллана.

Монгол төрийн нэг гарт нь хуулийн ташуур, нөгөө гарт нь энэрэнгүйн таяг байх ёстой. Монгол бол ядарсан мэт боловч ядарсан биш, эв нэгдэлтэй мэт боловч задарсан нийгмээр замнах боллоо. Монгол бол харахад гэмгүй мэт боловч гэмт хэрэг үүрлэсэн нийгэм болж байна. Иймээс Монгол улсад эмх цэгц, дэг журмыг хатуу, туйлбартай аргаар тогтоох шаардлагатай боллоо. Монголд шударга ёс, иргэнлэг хууль, тэгш эрхийн зарчмыг хэрэгжүүлэх ёстой гэж манай нам үзэж байна.

Нөгөө талаас Монголын төр нь нийгмийн хамгааллын хүчтэй тогтолцоог хэрэгжүүлэн өндөр настан, олон хүүхэдтэй эхчүүд, хөгжлийн бэрхшээлтэй болон ядуу зүдүү нийгмийн эмзэг бүлгүүдээ хайрлан хамгаалж, энэрэнгүйн гараа харамгүй сунгах ёстой хэмээн манай нам үзэж байна. Төр нь насанд хүрсэн, боловсрол эзэмшсэн, бие эрүүл, хөдөлмөрийн чадвартай хүмүүсийг зүгээр тэжээн, хөдөлмөрлөх эрхийг нь хааж боох бус тэдэнд шударга тэнцүү гарааны нөхцлийг бүрдүүлэх үүрэг хүлээнэ.

Төрийн хатуу, зөөлөн хоёр талыг зөв зохистой хослуулах нь Монгол улсын төрийн бодлогын эрхэм чухал, хэлбэрэлтгүй чиг шугам, тулгуур зарчим байх ёстой.

Нийгмийн тогтвортой байдлыг хангахын тулд зөвхөн эдийн засаг, улс төр төдийгүй үзэл санаа, ёс суртахуун, соёл урлаг, боловсрол, шинжлэх ухаан, спорт, эрүүл мэнд, гэр бүл, аюулгүй байдал, экологи зэрэг нийгэм бүрдүүлэгч үндсэн хүчин зүйлүүдийг цогцоор нь хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Ингэхдээ гэмт хэргээс хамгаалж, амьдралын эрүүл, аюулгүй орчныг бүрдүүлэх нь Монгол төрийн эн тэргүүний зорилт мөн.

Бидний уриа

МСДН, Улсын Их Хурлын 2016 оны сонгуульд “Хяналттай төр, Тэгш бололцоо” уриатайгаар орж байна. Эрүүл төр, эрүүл нийгэм, эрүүл байгаль, тэнцвэртэй эрхийн төлөө тэмцэлд иргэн таны оролцоо хамгаас чухал хэрэгтэй. Төрийн бохирдол, нийгмийн бохирдол, байгалийн бохирдлыг бид хамтын хүчээр зогсоох цаг боллоо. Үүнийг зөвхөн хяналттай төр, тэнцвэртэй эрхийн зарчмаар л хэрэгжүүлнэ. Энэ бол 26 жилийн өмнө Монголд эхэлсэн улс төрийн ардчиллыг улам гүнзгийрүүлж, өнөөгийн нийгмийн хямралыг гэтлэн давж, улс орондоо эрх зүйт ардчилсан, шударга төрийг цэгцлэн байгуулах, иргэний бодит ардчиллыг тогтоох нийгмийн хөгжлийн дараагийн үе шат юм.

Төр нь иргэний хяналттай, иргэд нь тэнцвэртэй эрхтэй, өрх гэр бүл нь амьжиргаатай, иргэд нь нутаг орныхоо эзэн нь болох МСДН-ын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хэрэгжсэнээр Монголын төр эрүүлжиж, ард иргэдийн амьдрал сайжирч, байгаль дэлхий экологийн сүйрлийн аюулаас холдох болно гэдэгт бид гүнээ итгэж байна.

1. Хяналттай төр

Иргэний хяналттай төрийн тогтолцоо

- ✓ Төрийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих Иргэний танхимыг малчид, бизнес эрхлэгчид, багш, эмч, эрдэмтэд зэрэг Монголын нийгмийн гол давхаргын төлөөлөлтэйгээр УИХ-ын дэргэд байгуулна.
- ✓ УИХ-ын гишүүн, бүх шатны Иргэдийн хурлын төлөөлөгч зэрэг сонгуульт албан тушаалтныг эргүүлэн татах тогтолцоог бүрдүүлнэ.
- ✓ Төрийн өндөр албан тушаалтнуудын авилга, луйврын хэргийг шүүхэд шилжүүлж, тэдний эд хөрөнгө, газрын лицензийг хянан шалгуулна.

Иргэндээ үйлчилдэг төрийн байгууллага

- ✓ Хүнд суртлыг багасгаж, иргэнийг төрийн аль ч шатны байгууллага, албан тушаалтан 20 минутаас илүү хүлээлгэхгүй, хоёроос дээш удаа явуулахгүй байх зэрэг төрийн үйлчилгээний хатуу журам, стандарт тогтоож мөрдүүлнэ.
- ✓ Төрийн үйлчилгээг аажмаар иргэний нийгмийн байгууллагуудад гэрээлэн шилжүүлэх үйл ажиллагааг өргөжүүлэн хэрэгжүүлнэ.

МОНГОЛ УЛС
ҮНДЭСНИЙ АУДИТ

УХА0122

№ 20/18
ОН ОН САР

- ✓ Төрийн байгууллагуудын үйл ажиллагааг нээлттэй, хөнгөн шуурхай болгох зорилгоор төрийн үйлчилгээг цахим шуудангаар авах, автомат цэгээс мэдээлэл авах нөхцөлийг бүрэн хэмжээгээр хэрэгжүүлнэ.

Иргэний мэдээллийн эрх

- ✓ Төрийн нууцаас бусад төрийн аль ч мэдээллийг иргэдэд ил тод болгоно. Гэмт үйлдлийн шинжтэй мэдээллийг төрийн нууцад хамааруулах явдлыг таслан зогсоож, олон нийтэд худал болон зөрчилтэй мэдээлэл өгсөн, мэдээллийг нуун дарагдуулсан, хоцроосон албан тушаалтанд хариуцлага хүлээлгэдэг тогтолцоог тууштай хэрэгжүүлнэ.
- ✓ Интернетээр дамжуулан олон нийтэд зориулан 60 хоногийн өмнө нийтэлж, нээлттэй хэлэлцүүлэг хийгээгүй хуулийн төслийг УИХ-д хэлэлцэхийг хязгаарлан, иргэдийн санал хуульд тусгах нөхцлийг бүрдүүлнэ.
- ✓ Олон нийтийн радио, телевизийг улс төрчдийн хяналтаас бүрэн гаргаж, хүчирхийлэл, садар самуун, гаж үйлдэл зэргийг өдөөгч мэдээллийн терроризмыг таслан зогсооно.

Төр, намын ажлын зааг ялгаа

- ✓ Улс төрийн намуудыг хатуу гишүүнчлэлгүй болгон, төрийн албан хаагчдыг намын үзэл суртлаас бүрэн чөлөөлнө.
- ✓ Улс төрийн намуудыг хатуу гишүүнчлэлгүй болгосноор, иргэдийн үзэл бодлоороо сонголтоо хийх боломжийг чөлөөтэй болгон, намуудын санхүүжилтийг ил тод болгон, тогтмол нийтэд зарлаж байна.
- ✓ Төрийн захиргааны болон намуудын аппаратын ажилтнуудыг Иргэдийн төлөөлөгчдийн хуралд сонгогдохыг хориглож, улс төрийн ба төрийн албан хаагчдын зааг ялгааг хуулийн хүрээнд хангаж өгнө.

Сонгууль, санал асуулга

- ✓ Сонгуулийн хувь тэнцүүлсэн /пропорциональ/ тогтолцоог 50:50-ийн харьцаатай нэр дэвшүүлдэг системд шилжүүлж, намаас сонгогдох төлөөллүүдийг Үндсэн хуулийн заалтад нийцүүлэн хүнийг сонгодог зарчмыг хуульчилж, бүх шатны сонгуулийн байгууллагыг улс төрийн намуудын нөлөөллөөс ангижруулна.
- ✓ Сум хороодын түвшинд улс төрийн намуудын оролцоог халж, хурлын төлөөллийг иргэдээс сонгодог болгоно. Бүх шатны засаг дарга нарыг иргэд шууд сонгодог болгоно.
- ✓ Ард нийтийн санал асуулгын тогтолцоог боловсронгуй болгож, нийгмийн бүлгүүдийн санал асуулгын сүлжээг төгөлдөржүүлэн хөгжүүлнэ.

Амьжиргаатай өрх, алдагдалгүй төсөв

Монголын өрх бүрийг хөгжлийн босгоор алхуулж, залуучууд идэр насныханд боломж олгож, ахмадууд хүүхдүүдэд халамж хүргэсэн иргэн төвтэй шударга капитализмд тулгуурласан эдийн засгийн бодлого хэрэгжүүлнэ. Манай нам "Хөгжлийн босго" буюу монгол өрх, улс орны амьжиргааны доод үзүүлэлтийг :

МОНГОЛ УЛСЫН
ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН

УХА0122

Иргэн бүрт эрүүл мэнд, боловсрол, цэвэр хүнс гэсэн 3 үндсэн зарчмыг тодорхойлж байна. Энэхүү "Хөгжлийн босго"-ыг нийгмийн болон байгалийн баялгийг шударгаар хуваарилах, авилгалын сүлжээг задлах, далд эдийн засгийг ил болгох цогц арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр хангах бүрэн боломжтой. "Хөгжлийн босго" зорилтыг хэрэгжүүлэх үндсэн чиглэл:

№ 20
20.16 он 04 сар 02

Хүний хөгжил

- ✓ Өрх гэр бүлийг дэмжих бодлогыг хатуу баримталж хүүхэд бүрт нийгмийн хараа хяналтыг хүргэж, хөгшдөд нийгмийн халамж хүртээх бодлого баримтлана.
- ✓ Боловсролын салбарт эрс шинэчлэл хийж, хүн бүрийг мэргэжилтэй, өрсөлдөн амьдрах чадвартай болгох төрийн бодлого хэрэгжүүлж, бүх шатны сургалтын байгууллагуудын сургалтын агуулга тогтолцоог орчин үеийн шаардлагад нийцүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

Бизнес, аж ахуй

- ✓ Үндэсний үйлдвэр, хөдөө аж ахуйг шинэчлэн сэргээн байгуулж, өрсөлдөх чадвартай, экспортод тулгуурласан, импортыг орлосон экологийн цэвэр бүтээгдхүүний үйлдвэрлэлийг тэргүүлэн хөгжүүлнэ. Үндэсний үйлдвэр, хөдөө аж ахуйг хамгаалах, урамшуулах тууштай, хатуу бодлого баримтлана.
- ✓ Аж ахуй дах төрийн оролцоог хязгаарлаж, бизнест дарамт учруулж буй хууль тогтоомж, журмыг өөрчлөн шинэчлэх шийдвэртэй арга хэмжээ авна. Бизнесийн лиценз олголт, мэргэжлийн хяналтын үүргийг бизнесийн өөрөө удирдах зарчмаар ажиллах салбарын хороодод шилжүүлнэ.
- ✓ Хөдөлмөрийн хөлсийг цагаар тооцдог тогтолцоонд шилжинэ. Залуу, дунд насны иргэдийг мэргэшүүлэх, давтан сургах үндэсний хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

Ядуурлын эсрэг

- ✓ Стратегийн ордуудын үйл ажиллагааг бүх талаар дэмжин, дэлхийн зах зээл дээр үнэ нь унаж байгаа түүхий эдийн олборлолтонд хяналт зохицуулалт хийж, олох орлогыг шударга бус хуваарилж буй явдлыг таслан зогсоож ядуурлын хувийг бууруулах чиглэлд зарцуулах тогтолцоог бүрдүүлнэ.

3.Эзэнтэй нутаг

Нутгийн өөрөө удирдах зарчим

- ✓ ИТХ-ын эрх мэдэл, хариуцлагыг нэмэгдүүлж, орон нутгийн татварын бие даасан ил тод тогтолцоог бий болгоно.
- ✓ Хөдөө орон нутагт жижиг бизнес, хувиараа аж ахуй эрхлэгчдийг улсаас татварын уян хатан бодлого, хөнгөлөлт, урамшууллаар дэмжих бодлогыг хэргэжүүлнэ.
- ✓ Байгалын баялаг олборлох, ашиглах, нөхөн сэргээх тогтолцоог бүхэлд нь орон нутагт шилжүүлэх эрх зүйн тогтолцоог бий болгоно.

Байгаль орчин, экологи

- ✓ Экологийн глобаль өөрчлөлтүүдийг тооцон, иргэдийн эрүүл, аюулгүй орчинд амьдрах нөхцлийг бүрдүүлж, өнөөгийн экологийн сүйрлийг таслан зогсооно. Нутаг усыг сүйтгэсэн, хордуулсан хохирлын цар хэмжээг тогтоож, улмаар нөхөн сэргээлгэх, хор уршгийг арилгуулах эрс шийдэмгий арга хэмжээ авч хэрэгжүүлнэ.
- ✓ Байгалийн баялгийн үнэлгээ, ашиглалтын өнөөгийн тогтолцоог бүрэн өөрчилж, экологийн урамшуулал, татвар, торгууль, стандартын шинэ тогтолцоог бий болгоно.
- ✓ Гол усны эх, ай сав газарт алтны болон бусад баялгийн олборлолтыг бүрэн хориглож, буруутай этгээдээр нөхөн сэргээх ажлыг хийлгүүлнэ.

Уул уурхай, ашигт малтмал

- ✓ Хариуцлагатай уул уурхайг хөгжүүлнэ. Эцсийн бүтээгдэхүүний болон боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжиж, бүс нутаг дахь эдийн засгийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- ✓ Хууль бусаар олгогдсон лицензүүдийг хурааж, ашиглалтын болон хайгуулын тусгай зөвшөөрлүүдийн олголтыг нээлттэй ил тод болгон, орон нутгийн хувь оролцоог нэмэгдүүлэн гадаадын байгууллагууд Монголын газар нутаг дах лицензүүдийг өөр хоорондоо наймаалцдаг асуудлыг бүрмөсөн зогсооно.

Төр нийгэм, байгаль дэлхийгээ эрүүл, цэвэр байлгаж, төр засаг, нутаг орон, өрх гэрийнхээ жинхэнэ эзэд болж явах нь монголчууд бидний Монголдоо сайхан амьдрах гол зарчим билээ.

Эрүүл төр, эрүүл амьдрал, эрүүл нутгийнхаа төлөө хамтдаа зүтгэе. Эх орондоо тэнцвэртэй, эрх тэгш бололцоо, шударга ёсыг хэрэгжүүлбэ.

Монголын Социал Демократ Нам

**МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОР**

15160 Улаанбаатар хот, Чингэлтэй дүүрэг
Бага тойруу-3, Засгийн газрын IV байр
Утас:26-04-37, Факс:62-26-32-30

2016.04.27 № 824

танай _____-ны № _____-т

Нийцлийн талаарх дүгнэлт

Монгол Улсын Их Хурлын 2016 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор бүртгүүлэх хүсэлт гаргаж байгаа Монголын Социал Демократ намын "Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр"-т Төрийн аудитын тухай хуулиар тодорхойлсон Үндэсний аудитын газрын бүрэн эрхийн хүрээнд хянаж дүгнэлт гаргав.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Улсын Их Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох нам нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Сонгуулийн тухай хуульд нийцүүлэн боловсруулж, хэрэгжүүлэх зорилт, арга хэмжээний санхүүгийн эх үүсвэрийн талаарх тооцоо, судалгааг Төрийн аудитын байгууллагад ирүүлж Сонгуулийн тухай хуулийн 67 дугаар зүйлийн 67.5-д заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах хариуцлага хүлээнэ.

Үндэсний аудитын газар Төрийн аудитын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.1.17-д тодорхойлсон бүрэн эрхийн хүрээнд намын боловсруулсан сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр Сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хуультай нийцэж буй эсэх талаарх дүгнэлтийг Төрийн аудитын тухай хуулийн 15 дугаар зүйлийн 15.5-д заасан хугацаанд Сонгуулийн ерөнхий хороонд хүргүүлэх үүрэгтэй.

Дүгнэлтийн үндэслэл

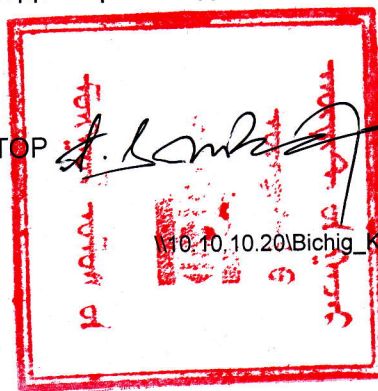
Үндэсний аудитын газар УИХ-ын ээлжит сонгуульд оролцох Монголын Социал Демократ намаас ирүүлсэн "Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр"-ийг Аудитын Дээд Байгууллагуудын Олон Улсын Стандарт-4000, Төрийн хяналт шалгалтын стандартыг удирдлага болгон Сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль болон "Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030", Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2016 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2017-2018 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуульд нийцүүлэн дүгнэлт гаргав.

Дүгнэлт

Монголын Социал Демократ намын Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр нь Сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого төлөвлөлтийн тухай хууль, УИХ-ын 2016 оны 19 дүгээр тогтоолоор батлагдсан "Монгол Улсын тогтвортой хөгжлийн үзэл баримтлал-2030", Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2016 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2017-2018 оны төсвийн төсөөллийн тухай хуультай нийцсэн болно.

Хувийг: Монголын Социал Демократ намд

МОНГОЛ УЛСЫН
ЕРӨНХИЙ АУДИТОР

А.ЗАНГАД